

**İSRAİL DEVLETİNİN KURULUŞU VE BÜYÜYEN YAYILMACI
POLİTİKALARI**

*Sema KURT
**Adem KURT
*** Ömer CERAN
****Mürsel ÖZTÜRK
***** İbrahim ELMAS
***** Özden Gider ELMAS

Makale Türü : Araştırma Makalesi
Makale Gönderme Tarihi :29.11.2023
Makale Kabul Tarihi :05.01.2024
Atf Bilgisi:

Sema Kurt, Adem Kurt, Ömer Ceran, Mürsel Öztürk, İbrahim Elmas, Özden Gider Elmas, “İsrail Devletinin Kuruluşu Ve Büyüyen Yayılmacı Politikaları”, *International Journal of Eastern Mediterranean Studies*, Vol. 2, Issue: 1, 2024, ss. 110-137.

Özet

1948’de kurulan İsrail, kurulmadan önce büyük bir katliam ve soykırımın mağduru olarak lanse edilmek suretiyle dünya politik arenasına devlet kurumu olarak girmeye muvaffak oldu. Yurtsuz bir millet, yurdu olan bir milletin topraklarına çöktü veya çöktürüldü. İsrail’in bu şekilde sözde vaad edilmiş topraklarına döndüğü iddiası kısa bir süre sonra çevre devletler için nasıl bir büyük tehdit olduğunu da ortaya çıkarmıştır. İsrail 1948’den 1983’e kadar Batılı devletlerin güdümünde sürdürülen bir katliamlar ve yok ediş zincirinin mümessili olurken, daima ön plana antisemitizm ve Holokost iddialarını çıkarmıştır. Oysaki kendi yapmış olduğu soykırım ve katliamları perdelemek amacıyla ortaya atılan bu iddialar Avrupa ve Amerika kamuoyu tarafından adeta üç maymunun oynandığı bir dünyayı gündeme taşımıştır.

Bu makalede İsrail’in Filistin ve çevresinde işlediği insanlık suçları ve soykırımlar, katliamlar ve işgaller süreci üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Arap, Filistin, İsrail, İşgal, Katliam, Soykırım

Abstract

Founded in 1948, Israel was able to enter the world political arena as a state institution by being presented as the victim of a great massacre and genocide before its establishment. A nation without a homeland collapsed or was forced to collapse on the territory of a nation that had a homeland. The claim that Israel returned to its so-called promised land in this way soon revealed what a great threat it was to surrounding states. While Israel was the representative of a chain of massacres and destruction carried out under the guidance of Western states from 1948 to 1983, it always brought antisemitism and Holocaust allegations to the fore. However, these allegations, which were put forward in order to conceal the genocide and massacres committed by the European and American public, brought to the agenda a world in which three monkeys are being played.

This article will focus on the crimes against humanity, genocides, massacres and occupations committed by Israel in and around Palestine.

* Müdür Yardımcısı, Alparslan ilkokulu, semakurt1977@gmail.com, Orcid: 0009-0001-1300-5244

** Müdür, Mennan Usta Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, akurt1976@gmail.com, Orcid: 0009-0001-9214-1200

*** Müdür, Kırıkhan 5 Temmuz İlkokulu, omerceranokul@gmail.com, Orcid: 0009-0002-3072-7609

**** Müdür, Ömer Asım Aksoy İlkokulu, turkmenoglu69@gmail.com, Orcid No: 0009-0002-6205-4955

***** Müdür, Kırıkhan Cumhuriyet İlkokulu, elmasibrahim78@gmail.com, Orcid: 0009-0006-6034-9281

***** Müdür Yardımcısı, Kırıkhan 5 Temmuz İlkokulu, ozzdennn@gmail.com, Orcid: 0009-0000-1563-3490

Key Words: Arab, Palestine, Israel, Occupation, Massacre, Genocide

Giriş

İsrail, resmi olarak İsrail Devleti, Batı Asya'da bir ülkedir. Kuzeyinde Lübnan, kuzeydoğusunda Suriye, doğusunda Ürdün, güneyinde Kızıldeniz, güneybatısında Mısır, batısında Akdeniz, doğusunda Batı Şeria ve Filistin toprakları ile komşudur. Güneybatı boyunca Gazze Şeridi. Tel Aviv ülkenin mali, ekonomik ve teknolojik merkezidir; hükümet merkezi ise ilan edilen başkent Kudüs'tedir; ancak İsrail'in Doğu Kudüs üzerindeki egemenliği uluslararası alanda tanınmamaktadır.

İsrail, tarihsel olarak Kenan, Filistin veya Kutsal Topraklar olarak bilinen Güney Levant bölgesinde yer almaktadır. Antik çağda, İsrail, Yahuda ve Haşmona Yahudiyesi de dahil olmak üzere birçok İsraili ve Yahudi krallığına ev sahipliği yapıyordu ve Yahudi geleneğinde İsrail Ülkesi olarak anılıyor. Bölge Asurlular, Babilliler, Ahamenişler, Yunanlılar ve Romalılar gibi güçlerin egemenliği altındaydı. Roma yönetimi sırasında Yahudiler Filistin'de azınlık haline geldi. Bölge daha sonra Bizans ve Arap egemenliğine girdi. Orta Çağ'da İslam Halifelikleri, Haçlı Krallığı ve Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçasıydı. 19. yüzyılın sonları, bir Yahudi anavatanının kurulmasını savunan bir hareket olan Siyonizmin yükselişine tanık oldu ve bu sırada Siyonistler Filistin'de toprak satın almaya başladı. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Milletler Cemiyeti tarafından oluşturulan İngiliz Mandası altında bölgeye Yahudi göçü önemli ölçüde arttı ve bu durum Yahudiler ile Arap çoğunluk nüfusu arasında gerilimlere yol açtı. BM'nin onayladığı 1947 taksim planı bu iki halk arasında bir iç savaşı tetikledi. İngilizler 14 Mayıs 1948'de mandayı kaldırdı ve aynı gün İsrail bağımsızlığını ilan etti¹.

15 Mayıs 1948'de, beş komşu Arap devletinin orduları eski Zorunlu Filistin bölgesini işgal ederek Birinci Arap-İsrail Savaşı'nı başlattı. 1949'daki ateşkes, İsrail'in BM taksim planının öngördüğünden daha fazla bölgeyi kontrol etmesine neden oldu ve eski Manda topraklarının geri kalanı sırasıyla Mısır ve Ürdün'ün, Gazze Şeridi'nin ve Batı Şeria'nın elinde olduğundan, yeni bağımsız bir Arap devleti yaratılmadı. Çatışma çoğu Filistinlinin sınır dışı edilmesi veya kaçmasıyla sonuçlanırken, İsrail Yahudi göçmenleri ve mültecileri bünyesine kattı. 1967 Altı Gün Savaşı, İsrail'in Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ndeki Filistin topraklarının yanı sıra Mısır Sina Yarımadası ve Suriye'deki Golan Tepeleri'ni işgal etmesiyle sonuçlandı. İsrail o zamandan bu yana hem Doğu Kudüs'ü hem de Golan Tepeleri'ni etkili bir şekilde

¹ Mordehay Naor & Dan Giladi, Eretz İsrail beMeah HaAşerim (İsrail Savunma Bakanlığı Yayınevi: Tel Aviv, 1990), s.72-82

ilhak etti ve işgal altındaki topraklarda yerleşimler kurdu; bu eylemler uluslararası hukuka göre yasa dışı sayılıyor. 1973 Yom Kippur Savaşı'ndan bu yana İsrail, Mısır'la, Sina Yarımadası'nın iadesiyle ve Ürdün'le barış anlaşmaları imzaladı ve son zamanlarda birkaç Arap ülkesiyle ilişkilerini normalleştirdi, ancak İsrail-Filistin çatışmasını çözme çabaları başarılı olmadı. İsrail'in modern tarihin en uzun askeri işgalindeki uygulamaları, Filistinlilerin insan haklarını ihlal ettiği gerekçesiyle uluslararası kınamalara yol açtı.²

Ülke nispi temsille seçilen bir parlamenter sisteme sahiptir. Başbakan hükümetin başı olarak görev yapar ve İsrail'in tek meclisli yasama organı olan Knesset tarafından seçilir. İsrail, Orta Doğu'nun en gelişmiş ülkesidir ve Orta Doğu ile Asya'nın en zengin ülkelerinden biridir ve 2010'dan beri Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü üyesidir. Orta Doğu'nun en yüksek yaşam standartlarına sahip, 2023 yılı itibarıyla yaklaşık 10 milyonluk nüfusuyla en gelişmiş ve teknolojik ülkelerden biridir. Nominal GSYİH açısından dünyanın 29'uncu, kişi başına düşen nominal GSYİH açısından ise 16'ncı büyük ekonomisine sahiptir.

Homininlerin Afrika'dan İsrail'in bulunduğu Levant'a doğru ilk yayılımları, Ubeidiya tarih öncesi bölgesinde bulunan izlere göre en az 1,5 milyon yıl öncesine dayanırken 120.000 yıl öncesine dayanan Skhul ve Qafzeh homininleri de bunlardan bazılarıdır. Afrika dışında anatomik olarak modern insanın en eski izlerinden biri. Natufian kültürü Güney Levant'ta MÖ 10. binyılda ortaya çıktı, bunu MÖ 4500 civarında Ghassulian kültürü izledi.

"Kenanlılar" ve "Kenanlılar"a ilk atıflar Yakın Doğu ve Mısır metinlerinde görülmektedir (MÖ 2000 civarı) bu nüfuslar siyasi olarak bağımsız, bölgesel temelli şehir devletleri olarak yapılandırıldı. Geç Tunç Çağı'nda (M.Ö. 1550-1200), Kenan'ın büyük bir kısmı, Yeni Mısır Krallığı'na haraç ödeyen vasal devletler kurdu. Geç Tunç Çağı'nın çöküşü sonucunda Kenan kaosa sürüklendi ve Mısır'ın bölge üzerindeki kontrolü çöktü.

İsrail adında bir halk ilk kez M.Ö. 1200 yıllarına tarihlenen eski bir Mısır yazıtı olan Merneptah Steli'nde karşımıza çıkıyor. İsraililerin atalarının, bu bölgenin yerlisi olan eski Semitik konuşan halkları da içerdiği düşünülüyor. Modern arkeolojik kayıtlar, İsrailoğullarının ve kültürlerinin, Yahveh merkezli ayrı bir monolatri ve daha sonra tek tanrılı dinin gelişmesiyle Kenan halklarından ayrıldığını öne sürüyor. İncil İbranicesi olarak bilinen İbranice'nin arkaik bir biçimini konuşuyorlardı. Aynı sıralarda Filistliler güney kıyı

² . Samuel Sager, "Pre-State Influences on Israel's Parliamentary System," Parliamentary Affairs, Vol.25, Issue 1, 1971, s.30-31

ovasına yerleřtiler³.

Modern arkeoloji, Tevrat'taki patrikler, Mısır'dan Çıkış ve Yeşu Kitabı'ndaki fetih hikayeleriyle ilgili anlatının tarihselliğini büyük ölçüde bir kenara atmış ve bunun yerine anlatıyı İsrailoğullarının ulusal miti olarak görmektedir. Bununla birlikte, bu geleneklerin bazı unsurlarının tarihsel kökenleri olduğu görölmektedir.

İsrail ve Yahuda Krallıklarının en eski varlığı, bunların kapsamı ve gücü hakkında tartışmalar var. Birleşik İsrail Krallığı'nın var olup olmadığı belirsiz olsa da,] tarihçiler ve arkeologlar kuzeydeki İsrail Krallığı'nın yaklaşık M.Ö. MÖ 900 ve Yahuda Krallığı yaklaşık olarak M.Ö. MÖ 850. İsrail Krallığı bu ikisinden daha müreffeh olanıydı ve kısa sürede bölgesel bir güce dönüştü. Omride hanedanlığı sırasında Samiriye'yi, Celile'yi, Yukarı Ürdün Vadisi'ni, Şaron'u ve Ürdün'ün büyük bir bölümünü kontrol ediyordu. Başkent Samiriye, Levant'taki en büyük Demir Çağı yapılarından birine ev sahipliğı yapıyordu.

İsrail Krallığı, MÖ 720 civarında Yeni Asur İmparatorluğu tarafından fethedildiğinde yıkıldı. Başkenti Kudüs'te olan Yahuda Krallığı, daha sonra önce Yeni Asur İmparatorluğu'nun, ardından da Yeni Babil İmparatorluğu'nun bağımlı devleti haline geldi. Demir Çağı II'de bölge nüfusunun 400.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. MÖ 587/6'da, Yahuda'daki bir isyanın ardından Kral II. Nebuchadnezzar, Kudüs'ü ve Süleyman Tapınağı'nı kuşattı ve yok etti, krallığı dağıttı ve Yahudiye seçkinlerinin çoğunu Babil'e sürgün ederek Babil esaretini başlattı. Yenilgi Babil Chronicles'da kaydedildi. Ahameniş İmparatorluğu'nun kurucusu Büyük Kiros, MÖ 539'da Babil'i ele geçirdikten sonra, sürgündeki Yahudiye nüfusunun Yahuda'ya dönmesine izin veren bir bildiri yayınladı.

İkinci Tapınağın inşaatı tamamlandı c. MÖ 520. Ahamenişler, MÖ 5. ve 4. yüzyıllar arasında nüfusu 30.000 civarında olan Yehud Medinata eyaleti olarak bölgeyi yönetiyorlardı.

MÖ 332'de Makedonyalı Büyük İskender, Ahameniş İmparatorluğu'na karşı yürüttüğü seferin bir parçası olarak bölgeyi fethetti. Ölümünden sonra bölge, Coele-Suriye'nin bir parçası olarak Ptolemaik ve Seleukos imparatorlukları tarafından kontrol edildi. Sonraki yüzyıllarda bölgenin Helenleşmesi, Antiochus IV'ün hükümdarlığı sırasında doruğa çıkan kültürel gerilimlere yol açtı ve MÖ 167'deki Maccabean İsyanı'na yol açtı. Sivil huzursuzluk Seleukos egemenliğini zayıflattı ve 2. yüzyılın sonlarında yarı özerk Hasmon Yahudiye Krallığı ortaya çıktı ve sonunda tam bağımsızlığa kavuştu ve komşu bölgelere doğru

³ Samuel Sager ,“Pre-State Influences on Israel’s Parliamentary System,” Parliamentary Affairs, Vol.25, Issue 1, 1971, s.37.

genişledi⁴.

Roma Cumhuriyeti M.Ö. 63'te bölgeyi işgal ederek önce Suriye'nin kontrolünü ele geçirdi, ardından Hasmon İç Savaşı'na müdahale etti. Yahudiye'de Roma yanlısı ve Part yanlısı gruplar arasındaki mücadele, Büyük Herod'un Roma'nın hanedan tebaası olarak görevlendirilmesine yol açtı. MS 6'da bölge Roma eyaleti Judaea olarak ilhak edildi; Roma yönetimiyle yaşanan gerginlikler bir dizi Yahudi-Roma savaşına yol açarak geniş çaplı yıkıma yol açtı. Birinci Yahudi-Roma Savaşı (MS 66-73), Kudüs'ün ve İkinci Tapınağın yıkılmasına ve nüfusun önemli bir kısmının öldürülmesine veya yerinden edilmesine neden oldu.

Bar Kokhba isyanı olarak bilinen ikinci bir ayaklanma MS 132-136 yılları arasında meydana geldi. Başlangıçtaki başarılar Yahudilerin bağımsız bir devlet kurmalarına olanak sağladı, ancak Romalılar büyük güçleri toplayıp isyanı acımasızca bastırarak Yahudiye'nin kırsalını harap etti ve nüfusunu azalttı. Kudüs bir Roma kolonisi (Aelia Capitolina) olarak yeniden inşa edildi ve Judea eyaletinin adı Suriye Palaestina olarak değiştirildi. Yahudiler Kudüs'ü çevreleyen bölgelerden kovuldular ve diasporadaki topluluklara katıldılar. Bununla birlikte, sürekli küçük bir Yahudi varlığı vardı ve Celile onun dini merkezi haline geldi. Yahudi toplulukları da güney El Halil Tepeleri'nde ve kıyı düzlüğünde ikamet etmeye devam etti⁵.

İmparator Konstantin'in Bizans egemenliğine geçmesiyle birlikte, Erken Hıristiyanlık daha hoşgörülü olan Roma Paganizminin yerini aldı. 4. yüzyılda Konstantin'in din değiştirmesiyle birlikte Filistin'deki Yahudi çoğunluğun durumu "daha da zorlaştı". Yahudilere ve Yahudiliğe karşı ayrımcılık yapan bir dizi yasa çıkarıldı ve Yahudiler hem kilise hem de yetkililer tarafından zulme uğradı. Pek çok Yahudi gelişen Diaspora topluluklarına göç etmişti, yerel olarak ise hem Hıristiyan göçü hem de yerel dönüşüm vardı. 5. yüzyılın ortalarına gelindiğinde Hıristiyan çoğunluk vardı. 5. yüzyılın sonlarına doğru Samiriyeli isyanları patlak verdi, 6. yüzyılın sonlarına kadar devam etti ve Samiriyeli nüfusun büyük oranda azalmasına neden oldu. Sasanilerin Kudüs'ü fethinden ve MS 614'te Herakleios'a karşı kısa süreli Yahudi isyanından sonra, Bizans İmparatorluğu 628'de bölgenin kontrolünü yeniden sağlamlaştırdı. MS 634-641'de Rashidun Halifeliği Levant'ı fethetti. Sonraki altı yüzyıl boyunca bölgenin kontrolü Emevi, Abbasi, Fatımi halifelikleri ve daha sonra Selçuklular ve Eyyubi hanedanları arasında devredildi. Nüfus, takip eden birkaç yüzyıl

⁴ Martin Edelman, "The new Israeli Constitution," Middle Eastern Studies, Vol.36, No.2, April 2000, s.3.

⁵ Samuel Sager, "Pre-State Influences on Israel's Parliamentary System," Parliamentary Affairs, Vol.25, Issue 1, 1971, s. 185-186.

boyunca büyük ölçüde azaldı; Roma ve Bizans dönemlerinde tahmini 1 milyon iken, erken Osmanlı döneminde yaklaşık 300.000'e düştü ve gayrimüslim göçün getirdiği sürekli bir Araplaştırma ve İslamlaşma süreci yaşandı., Müslüman göçü ve yerel dönüşüm. 11. yüzyılın sonu, Kudüs'ü ve Kutsal Toprakları Müslüman kontrolünden alıp Haçlı Devletleri kurmayı amaçlayan Hıristiyan haçlıların papalık onaylı saldırıları olan Haçlı Seferleri'ni getirdi. Eyyubiler, 1291'de Mısır'ın Memluk sultanları tarafından Müslüman yönetimi tamamen yeniden kurulmadan önce haçlıları geri püskürttüler⁶.

Siyonizmin Ortaya Çıkışı Ve Devlet Kurma İddiaları

1516 yılında bölge Osmanlı İmparatorluğu'nun eline geçmiş; sonraki dört yüzyıl boyunca Osmanlı Suriye'sinin bir parçası olarak yönetildi. 1660 yılında bir Dürzi isyanı Safed ve Tiberya'nın yıkılmasına yol açtı. 18. yüzyılın sonlarında yerel Arap Şeyh Zahir el-Ömer, Celile'de fiilen bağımsız bir Emirlik kurdu. Osmanlı'nın Şeyh'i bastırma girişimleri başarısızlıkla sonuçlandı, ancak Zahir'in ölümünden sonra Osmanlılar bölgenin kontrolünü yeniden ele geçirdi. 1799'da Vali Cezzar Paşa, Napolyon birliklerinin Akka'ya yönelik saldırısını püskürttü ve Fransızların Suriye hareketinden vazgeçmesine neden oldu. 1834'te, Filistinli Arap köylülerin, Muhammed Ali yönetimindeki Mısır'ın zorunlu askerlik ve vergilendirme politikalarına karşı başlattığı isyan bastırıldı; Muhammed Ali'nin ordusu geri çekildi ve 1840'ta İngilizlerin desteğiyle Osmanlı yönetimi yeniden sağlandı. Kısa bir süre sonra Tanzimat reformları Osmanlı İmparatorluğu'nun her yerinde uygulandı.

Yahudi diasporasının varlığından bu yana birçok Yahudi "Zion"a dönmeyi arzuladı. Osmanlı yönetiminin başlangıcından Eski Yishuv olarak bilinen Siyonist hareketin başlangıcına kadar Filistin'deki Yahudi nüfusu bir azınlıktan oluşuyordu ve büyüklükleri dalgalanıyordu. 16. yüzyılda Yahudi toplulukları Dört Kutsal Şehirde (Kudüs, Tiberya, El Halil ve Safed) kök saldı ve 1697'de Haham Yehuda Hachasid 1.500 Yahudiden oluşan bir grubu Kudüs'e götürdü. 18. yüzyılın ikinci yarısında Perushim olarak bilinen Hasidizm karşıtı Doğu Avrupalı Yahudiler Filistin'e yerleşti⁷.

Birinci Siyonist Kongresi (1897)

Birinci Aliyah olarak bilinen Osmanlı yönetimindeki Filistin'e modern Yahudi

⁶ İsrail Hakkında Gerçekler, Kudüs: İsrail Enformasyon Merkezi, 2008, s.75; <http://www.mfa.gov.il/NR/rdonlyres/66876698-4DAB-4A7E-BCC2->

⁷ Avraham Brichta "The New Premier-Parliamentary System in Israel," Annals of the American Academy of Political and Social Science, Vol. 555, Israel in Transition (Jan., 1998), s. 182.

göçünün ilk dalgası, Yahudilerin Doğu Avrupa'daki pogromlardan kaçmasıyla 1881'de başladı. Ardından gelen 1882 Mayıs Kanunları Yahudilere karşı ekonomik ayrımcılığı artırdı ve yaşayabilecekleri yerleri kısıtladı. Yanıt olarak, bazı aktivistlerinin Bilu ve Zion Aşıkları gibi hareketler kurmasıyla siyasi Siyonizm şekillenmeye başladı. Leon Pinsker, Yahudileri özgürleşmeye teşvik eden Otomatik Özgürlük (1882) broşürünü yayınladı. ulusal bağımsızlık. Theodor Herzl, İsrail topraklarında bir Yahudi devleti kurmayı amaçlayan ve böylece Avrupa devletlerinin sözde Yahudi sorununa bir çözüm sunan siyasi Siyonizm'i kuran kişi olarak tanınır. 130 1896'da Herzl, Der Judenstaat'ı (Yahudi Devleti) yayınladı; ertesini yıl Birinci Siyonist Kongre'ye başkanlık etti. İkinci Aliyah (1904–1914) Kışinev pogromundan sonra başladı; Yaklaşık 40.000 Yahudi Filistin'e yerleşti, ancak neredeyse yarısı sonunda ayrıldı. Hem birinci hem de ikinci göçmen dalgası çoğunlukla Ortodoks Yahudilerden oluşuyordu, ancak İkinci Aliyah kibbutz hareketini kuran sosyalist grupları da içeriyordu. İkinci Aliyah'ın göçmenleri büyük ölçüde ortak tarımsal yerleşimler yaratmaya çalışsa da, bu dönem 1909'da planlanan ilk Yahudi kasabası olarak Tel Aviv'in kuruluşuna tanık oldu. Bu dönem aynı zamanda ilki Bar olmak üzere Yahudi silahlı milislerin ortaya çıkmasına da tanık oldu. - 1907'de Giora. İki yıl sonra, onun yerine daha büyük Hashomer organizasyonu kuruldu⁸.

Filistin'in İşgali Ve İngiliz Mandasının Kuruluşu

1917'de İngiltere Dışişleri Bakanı Arthur Balfour, Britanya Yahudi cemaatinin liderlerinden Lord Rothschild'e, İngiltere'nin Filistin'de bir Yahudi " ulusal evi " yaratma niyetinde olduğunu belirten Balfour Deklarasyonu'nu gönderdi.

1918'de, çoğunluğu Siyonist gönüllülerden oluşan bir grup olan Yahudi Lejyonu, İngilizlerin Filistin'i fethine yardım etti. 1920'de bölge, manda sistemi altında İngiltere ve Fransa arasında bölündü ve İngiliz yönetimindeki bölgeye (modern İsrail dahil) Zorunlu Filistin adı verildi. Arapların İngiliz yönetimine ve Yahudi göçüne karşı muhalefeti, 1920 Filistin isyanlarına ve Hashomer'in bir sonucu olarak Haganah (İbranice'de Savunma) olarak bilinen bir Yahudi milis gücünün oluşumuna yol açtı. Irgun ve Lehi paramiliter güçleri daha sonra bölündü. 1922'de Milletler Cemiyeti, Balfour Deklarasyonu'nun Yahudilere verdiği vaadi ve Filistinli Araplara ilişkin benzer hükümleri içeren koşullar altında İngiltere'ye Filistin Mandası'nı verdi. Bölgenin nüfusu ağırlıklı olarak Arap ve Müslümandı; Yahudiler yaklaşık %11'ini, Arap Hıristiyanlar ise nüfusun yaklaşık %9,5'ini oluşturuyordu⁹.

⁸ Samuel Sager ,“Pre-State Influences on Israel’s Parliamentary System,” Parliamentary Affairs, Vol.25, Issue 1, 1971, s.37.

⁹ David Fromkin, Barışa Son Veren Barış, Çev: Mehmet Harmancı, Sabah Yayınları, İstanbul, 2004, s. 439-442

Üçüncü (1919–1923) ve Dördüncü Aliyahlar (1924–1929) Filistin'e 100.000 Yahudi daha getirdi. 1930'ların Avrupa'sında Nazizmin yükselişi ve Yahudilere yönelik artan zulüm, çeyrek milyon Yahudinin akınıyla Beşinci Aliyah'a yol açtı. Bu, 1936-39'daki Arap isyanının ana nedeniydi. Araplar arasında ciddi toplumlararası çatışmaların yaşandığı isyan, İngiliz güvenlik güçleri ve Siyonist milisler tarafından bastırıldı. Yüzlerce İngiliz güvenlik personeli ve Yahudi öldürülürken, 5.032 Arap öldürüldü, 14.760'ı yaralandı ve 12.622 kişi gözaltına alındı. Yetişkin erkek Filistinli Arap nüfusunun tahminen yüzde onu öldürüldü, yaralandı, hapsedildi veya sürgüne gönderildi.

İngilizler, 1939 tarihli Beyaz Kitap'la Filistin'e Yahudi göçüne kısıtlamalar getirdi. Dünyanın dört bir yanındaki ülkeler Holokost'tan kaçan Yahudi mültecileri geri çevirirken, Yahudileri Filistin'e getirmek için Aliyah Bet olarak bilinen gizli bir hareket örgütlendi. İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda Filistin'in toplam nüfusunun %31'i Yahudiydi. Birleşik Krallık kendisini göç kısıtlamaları nedeniyle bir Yahudi isyanıyla karşı karşıya buldu ve Arap toplumuyla sınır seviyelerin üzerinde devam eden çatışmalara maruz kaldı. Haganah, İngiliz yönetimine karşı silahlı mücadelede Irgun ve Lehi'ye katıldı. Aynı zamanda, Holokost'tan sağ kurtulan yüzbinlerce Yahudi, Avrupa'da yok edilen topluluklarından uzakta yeni bir yaşam arıyordu. Haganah, Aliyah Bet adlı bir programla on binlerce Yahudi mülteciyi gemilerle Filistin'e getirmeye çalıştı. Gemilerin çoğu Kraliyet Donanması tarafından durduruldu ve mülteciler Atlit ve Kıbrıs'taki gözaltı kamplarına yerleştirildi¹⁰.

22 Temmuz 1946'da Irgun, İngilizlerin Filistin idari merkezini bombalayarak 91 kişiyi öldürdü. Saldırı başlangıçta Haganah'ın onayını aldı. Bu operasyon, Agatha Operasyonu'na (İngilizler tarafından Yahudi Ajansına yapılan biri de dahil olmak üzere bir dizi baskın) bir yanıt olarak tasarlandı ve Manda döneminde İngilizlere yönelik en ölümcül operasyondur. Yahudi isyanı, İngiliz ordusunun ve Filistin Polis Gücünün bastırmaya yönelik ortak çabalarına rağmen 1946 ve 1947 boyunca devam etti. İngilizlerin Yahudi ve Arap temsilcilerle müzakere yoluyla bir çözüme aracılık etme çabaları da başarısız oldu; çünkü Yahudiler, bir Yahudi devletini içermeyen ve Filistin'in Yahudi ve Arap devletlerine bölünmesini öneren herhangi bir çözümü kabul etmeye isteksizdi. Filistin'in herhangi bir yerinde devlet kurulmasının kabul edilemez olduğunu ve tek çözümün Arap yönetimi altında birleşik bir Filistin olduğunu söyledi. Şubat 1947'de İngilizler, Filistin meselesini yeni kurulan Birleşmiş Milletler'e havale etti. 15 Mayıs 1947'de BM Genel Kurulu, "Filistin sorununa

¹⁰ Mark Tessler, A History of Israeli-Palestinian Conflict, Indiana University Press, Indiana, 1994, s. 164.

ilişkin bir rapor hazırlamak üzere" bir Özel Komite oluşturulmasına karar verdi. Komite Raporu, Britanya Mandası'nın yerine "bağımsız bir Arap Devleti, bağımsız bir Yahudi Devleti ve Uluslararası Vesayet Sistemi kapsamındaki son şehir olan Kudüs Şehri'nin getirilmesini" öngören bir plan önerdi. " Bu arada, Yahudi isyanı devam etti ve Temmuz 1947'de zirveye ulaştı; bir dizi yaygın gerilla baskını, Irgun'un, üç Irgun ajanının planlanan infazına karşı bir koz olarak iki İngiliz çavuşu rehin aldığı Çavuşlar olayıyla sonuçlandı. İnfazların ardından Irgun, iki İngiliz askerini öldürdü, cesetlerini ağaçlara astı ve bir İngiliz askerinin yaralandığı olay yerine bubi tuzağı bıraktı. Olay İngiltere'de büyük tepkiye neden oldu. Eylül 1947'de İngiliz kabinesi, mandanın artık savunulabilir olmaması nedeniyle Filistin'i boşaltmaya karar verdi¹¹.

29 Kasım 1947'de Genel Kurul 181 sayılı Kararı kabul etti. Karara eklenen plan esasen 3 Eylül raporunda önerilen plandı. Yahudi cemaatinin tanınmış temsilcisi olan Yahudi Ajansı, Zorunlu Filistin'in %55-56'sını Yahudilere tahsis eden planı kabul etti. O zamanlar Yahudiler nüfusun yaklaşık üçte birini oluşturuyordu ve toprağın yaklaşık %6-7'sine sahipti. Araplar çoğunluğu oluşturuyordu ve arazinin yaklaşık %20'sine sahipti; geri kalanı Manda yetkililerinin veya yabancı toprak sahiplerinin elindeydi. Arap Birliği ve Filistin Arap Yüksek Komitesi bunu reddetti, ve başka herhangi bir bölünme planını reddedeceklerini belirtti. 1 Aralık 1947'de Arap Yüksek Komitesi üç günlük grev ilan etti ve Kudüs'te isyanlar çıktı. Durum bir iç savaşa dönüştü; BM oylamasından sadece iki hafta sonra, Sömürge Bakanı Arthur Creech Jones, İngiliz Mandasının 15 Mayıs 1948'de sona ereceğini ve bu noktada İngilizlerin tahliye edileceğini duyurdu. Arap milisler ve çeteler Yahudi bölgelerine saldırırken, çoğunlukla Haganah'ın yanı sıra daha küçük Irgun ve Lehi ile karşı karşıya kaldılar. Nisan 1948'de Haganah saldırıya geçti. Bu dönemde 250.000 Filistinli Arap çeşitli faktörlerden dolayı kaçtı veya sınır dışı edildi.

İsrail Devletinin Kuruluşu Ve Filistin'de İşgal Yılları

14 Mayıs 1948'de, İngiliz Mandası'nın sona ermesinden bir gün önce, Yahudi Ajansı başkanı David Ben-Gurion, Eretz-İsrail'de İsrail Devleti olarak anılacak bir Yahudi devletinin kurulduğunu ilan etti. Bildirge metninde yeni devletin sınırlarına yapılan tek atıf, Eretz-İsrail (İsrail Toprağı) teriminin kullanılmasıdır. Ertesi gün, dört Arap ülkesinin (Mısır, Suriye, Ürdün ve Irak) orduları, İngiliz Mandası altındaki Filistin'in bazı bölgelerine girerek 1948

¹¹ E. Montet, A. Lods, Tarihte ve Günümüzde Siyonizm ve Yahudilik, Çeviren: Adnan Yazıcı, Öğren Uğurlu, Kemal Demir, Örgün Yayınevi, İstanbul, 2006, s. 373

Arap-İsrail Savaşı'nı başlattı. Yemen, Fas, Suudi Arabistan ve Sudan'dan birlikler savaşa katıldı. İşgalin görünürdeki amacı Yahudi devletinin kurulmasını engellemekti; Bazı Arap liderler "Yahudileri denize sürmekten" söz ediyordu. Benny Morris'e göre Yahudiler, işgalci Arap ordularının kendilerini katletme niyetinde olduğundan endişe ediyorlardı. Arap Birliği, işgalin düzeni sağlamak ve daha fazla kan dökülmesini önlemek olduğunu belirtti.

Bir yıl süren çatışmaların ardından ateşkes ilan edildi ve Yeşil Hat olarak bilinen geçici sınırlar oluşturuldu. Ürdün, Doğu Kudüs de dahil olmak üzere Batı Şeria olarak bilinen bölgeyi ilhak etti ve Mısır, Gazze Şeridi'ni işgal etti. BM, 700.000'den fazla Filistinlinin, Arapça'da Nakba ("felaket") olarak bilinen olay nedeniyle sınır dışı edildiğini veya kaçtığını tahmin ediyor. Yaklaşık 156.000 kişi kaldı ve İsrail'in Arap vatandaşı oldu¹².

İsrail, 11 Mayıs 1949'da BM üyesi olarak kabul edildi. İsrail-Ürdün barış anlaşması müzakere etme girişimi, Mısır'ın böyle bir anlaşmaya vereceği tepkiden korkan İngiliz hükümetinin Ürdün anlaşmasına karşı olduğunu ifade etmesinden sonra başarısızlıkla sonuçlandı. devlet. Devletin ilk yıllarında Başbakan David Ben-Gurion liderliğindeki İşçi Siyonist hareketi İsrail siyasetine hakim oldu.

1940'ların sonu ve 1950'lerin başında İsrail'e göç, İsrail Göçmenlik Dairesi ve hükümet dışı sponsorluğundaki Mossad LeAliyah Bet (lafzen, Göçmenlik Enstitüsü B) tarafından desteklendi. İkincisi, Yahudilerin hayatlarının tehlikede olduğuna ve çıkışın zor olduğuna inanılan Ortadoğu ve Doğu Avrupa başta olmak üzere ülkelerde gizli operasyonlara girişti. Mossad LeAliyah Bet 1953'te dağıtıldı. Göç, Bir Milyon Planı'na uygundu. Bazı göçmenler Siyonist inançlara sahipti veya daha iyi bir yaşam vaadiyle geldiler, bazıları ise zulümden kaçmak için taşındı veya sınır dışı edildi¹³.

İlk üç yılda Holokost'tan sağ kurtulanların ve Yahudilerin Arap ve Müslüman ülkelerden İsrail'e akını, Yahudi sayısını 700.000'den 1.400.000'e çıkardı. 1958'de nüfus iki milyona yükseldi. 1948 ile 1970 yılları arasında yaklaşık 1.150.000 Yahudi mülteci İsrail'e taşındı. Bazı yeni göçmenler mülteci olarak geldiler ve ma'abarot olarak bilinen geçici kamplara yerleştirildiler; 1952'ye gelindiğinde bu çadır kentlerde 200.000'den fazla insan yaşıyordu. Avrupa kökenli Yahudilere genellikle Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerindeki Yahudilere göre daha olumlu davranıldı; ikincisine ayrılan konut birimleri genellikle ilki için yeniden belirlendi, bu nedenle Arap topraklarından yeni gelen Yahudiler genellikle Orta Doğu

¹² Ahron Bregman, A History of Israel, Palgrave Macmillan, New York, 2002, s. 4-5

¹³ Alan R. Taylor, İsrail'in Doğuşu, Çev: Mesut Kardeşhan, Pınar Yayınları, İstanbul, 2001, s. 19

ve Kuzey Afrika ülkelerinde daha uzun süre kaldılar. geçiş kampları. Bu dönemde, kemer sıkma dönemi olarak bilinen dönemde yiyecek, giyecek ve mobilyaların karneye bağlanması gerekiyordu. Krizi çözme ihtiyacı, Ben-Gurion'un Batı Almanya ile, İsrail'in Holokost için parasal tazminat kabul edebileceği fikrine kızan Yahudilerin kitlesel protestolarını tetikleyen bir tazminat anlaşması imzalamasına yol açtı.

Arap-İsrail Çatışmaları

1950'lerde İsrail, Filistinli fedailer tarafından sık sık saldırıya uğradı; bu saldırılar neredeyse her zaman sivillere karşı, özellikle Mısır işgali altındaki Gazze Şeridi'nden, İsrail'in birçok misilleme operasyonuna yol açtı. 1956'da İngiltere ve Fransa, Mısır'ın millileştirdiği Süveyş Kanalı'nın kontrolünü yeniden ele geçirmeyi hedefledi. Süveyş Kanalı ve Tiran Boğazı'nın İsrail gemilerine yönelik devam eden ablukası, İsrail'in güney halkına yönelik Fedailerin saldırılarının artması ve son zamanlarda Arapların tehditkar açıklamaları, İsrail'i Mısır'a saldırmaya sevk etti. İsrail, Süveyş Krizi'nde İngiltere ve Fransa ile gizli bir ittifaka katıldı ve Sina Yarımadası'nı işgal etti, ancak İsrail'in nakliye haklarının garanti edilmesi karşılığında BM tarafından geri çekilmesi yönünde baskı gördü. Savaş, İsrail'in sınırlara sızmasının önemli ölçüde azalmasıyla sonuçlandı¹⁴.

1960'ların başında İsrail, Nazi savaş suçlusu Adolf Eichmann'ı Arjantin'de yakaladı ve yargılanmak üzere İsrail'e getirdi. Eichmann, İsrail'de İsrail sivil mahkemesinde mahkumiyet kararıyla idam edilen tek kişi olmaya devam ediyor. 215 1963 yılının ilkbahar ve yaz aylarında İsrail, İsrail'in nükleer programı nedeniyle ABD ile diplomatik bir soğukluğa girdi.

1964'ten bu yana, İsrail'in Ürdün Nehri'nin sularını kıyı düzlüğüne yönlendirme planlarından endişe duyan Arap ülkeleri, İsrail'i su kaynaklarından mahrum bırakmak için kaynağın yönünü değiştirmeye çalışıyor, bu da bir yanda İsrail ile Suriye arasında gerilimi kışkırtıyordu. ve diğer yanda Lübnan. Mısır Devlet Başkanı Cemal Abdülnasır liderliğindeki Arap milliyetçileri İsrail'i tanımayı reddettiler ve İsrail'in yok edilmesi çağrısında bulundular. 1966'ya gelindiğinde İsrail-Arap ilişkileri, İsrail ve Arap güçleri arasında çatışmalar çıkacak kadar kötüleşmişti.

Mayıs 1967'de Mısır, ordusunu İsrail sınırı yakınlarına yığdı, 1957'den beri Sina Yarımadası'nda görev yapan BM barış güçlerini sınır dışı etti ve İsrail'in Kızıldeniz'e erişimini engelledi. Diğer Arap devletleri güçlerini seferber etti. İsrail bu eylemlerin bir savaş nedeni olduğunu yineledi ve 5 Haziran'da Mısır'a karşı önleyici bir saldırı başlattı. Ürdün, Suriye ve

¹⁴ Bernard Reich, An Historical Encyclopedia of the Arab-Israel Conflict, Aldwych Press, London, 1996, s. 578

Irak İsrail'e saldırdı. Altı Gün Savaşı'nda İsrail, Ürdün'den Batı Şeria'yı, Mısır'dan Gazze Şeridi ve Sina Yarımadası'nı, Suriye'den Golan Tepeleri'ni ele geçirip işgal etti. Kudüs'ün sınırları, Doğu Kudüs'ü de kapsayacak şekilde genişletildi ve 1949 Yeşil Hat, İsrail ile işgal altındaki topraklar arasındaki idari sınır haline geldi¹⁵.

1967 savaşı ve Arap Birliği'nin " Üç Hayır " kararının ardından İsrail, 1967-1970 Yıpratma Savaşı sırasında Sina Yarımadası'ndaki Mısırlıların ve işgal altındaki topraklarda, İsrail'de İsrailileri hedef alan Filistinli grupların saldırılarıyla karşı karşıya kaldı. Çeşitli Filistinli ve Arap gruplar arasında en önemlisi, 1964'te kurulan ve başlangıçta kendisini "vatani kurtarmanın tek yolu olarak silahlı mücadeleye" adanmış olan Filistin Kurtuluş Örgütü'ydü (FKÖ). 1960'ların sonlarında ve 1970'lerin başlarında, Filistinli gruplar dünya çapındaki İsrail ve Yahudi hedeflerine karşı saldırılar başlattı. Buna 1972 Münih Yaz Olimpiyatları'nda İsraili sporcuların katledilmesi de dahil. İsrail hükümeti, katliamı organize edenlere yönelik bir suikast kampanyasıyla, bombalamayla ve Lübnan'daki FKÖ karargâhına baskınla karşılık verdi.

6 Ekim 1973'te Mısır ve Suriye orduları, Sina Yarımadası ve Golan Tepeleri'ndeki İsrail kuvvetlerine sürpriz bir saldırı düzenleyerek Yom Kippur Savaşı'nı başlattı. Savaş, 25 Ekim'de İsrail'in Mısır ve Suriye güçlerini geri püskürtmesiyle sona erdi, ancak yaklaşık 20 gün içinde toplu olarak 10-35.000 can alan bir savaşta 2.500'den fazla asker öldürüldü. Bir iç soruşturma, hükümeti savaş öncesi ve savaş sırasındaki başarısızlıkların sorumluluğundan temize çıkardı, ancak halkın öfkesi Başbakan Golda Meir'i istifaya zorladı. Temmuz 1976'da İsrail'den Fransa'ya giden bir uçak Filistinli gerillalar tarafından kaçırıldı ve Uganda'daki Entebbe Uluslararası Havaalanı'na indi. İsrail komandoları 106 İsraili rehineden 102'sini kurtardı¹⁶.

Barış Süreci Ve Filistinden Filistinlilerin İhracı

1977 Knesset seçimleri, Menachem Begin'in Likud partisinin İşçi Partisi'nden kontrolü almasıyla İsrail siyasi tarihinde önemli bir dönüm noktası oldu. Aynı yılın sonlarında Mısır Devlet Başkanı Enver El Sedat İsrail'e bir gezi yaptı ve İsrail'in bir Arap devlet başkanı tarafından ilk kez tanındığı konuşma için Knesset'te konuştu. Sedat ve Begin, Camp David Anlaşmalarını (1978) ve Mısır-İsrail barış anlaşmasını (1979) imzaladılar. Buna karşılık İsrail, Sina Yarımadası'ndan çekildi ve Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ndeki Filistinlilere özerklik

¹⁵ David J. Goldberg, The Promised Land, Penguin Books, London, 1996, s. 173

¹⁶ Tayfur M. Fatih, "Dış Politika", Der., Atilla Eralp, Devlet ve Ötesi, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010, s. 73-80

verilmesi konusunda müzakerelere başlamayı kabul etti.

11 Mart 1978'de Lübnan'dan FKÖ gerilla baskını Sahil Yolu katliamına yol açtı. İsrail, FKÖ üslerini yok etmek için Güney Lübnan'ı işgal ederek karşılık verdi. FKÖ savaşçılarının çoğu geri çekildi, ancak İsrail, BM gücü ve Lübnan ordusu yönetimi ele geçirene kadar güney Lübnan'ın güvenliğini sağlamayı başardı. FKÖ kısa süre sonra İsrail'e karşı isyanını yeniden başlattı. Sonraki birkaç yıl içinde FKÖ güneye sızdı ve sınır boyunca ara sıra bombardımana devam etti. İsrail çok sayıda misilleme saldırısı gerçekleştirdi¹⁷.

Bu arada Begin'in hükümeti İsraililere işgal altındaki Batı Şeria'ya yerleşmeleri için teşvikler sağladı ve oradaki Filistinlilerle sürtüşmeyi artırdı. Bazıları, Kudüs Yasası'nın (1980), İsrail'in 1967'de Kudüs'ü hükümet kararıyla ilhak ettiğini teyit ettiğine inandı ve şehrin statüsüne ilişkin uluslararası tartışmayı yeniden alevlendirdi. Hiçbir İsrail mevzuatı İsrail topraklarını tanımlamamıştır ve hiçbir yasa özellikle Doğu Kudüs'ü bu bölgeye dahil etmemiştir. 1981'de İsrail, Golan Tepeleri'ni fiilen ilhak etti. BM Güvenlik Konseyi'nin hem Kudüs Yasasını hem de Golan Tepeleri Yasasını geçersiz ilan etmesiyle, uluslararası toplum bu hamleleri büyük ölçüde reddetti.

7 Haziran 1981'de İran-Irak Savaşı sırasında İsrail hava kuvvetleri, Irak'ın nükleer silah programını engellemek için Irak'ın Bağdat'ın hemen dışında inşaat halindeki tek nükleer reaktörünü yok etti. 1982'deki bir dizi FKÖ saldırısının ardından İsrail, FKÖ üslerini yok etmek için Lübnan'ı işgal etti. İsraililer ilk altı günde FKÖ'nün Lübnan'daki askeri güçlerini yok etti ve Suriyelileri kesin bir yenilgiye uğrattı. İsrail hükümetinin soruşturması - Kahan Komisyonu - daha sonra Begin'i ve birkaç İsraili generali Sabra ve Şatila katliamından dolayı olarak sorumlu tutacak ve Savunma Bakanı Ariel Şaron'u "kişisel sorumluluk" sahibi olarak tutacaktı. Şaron istifaya zorlandı. 1985 yılında İsrail, Kıbrıs'ta Filistinlilerin düzenlediği terörist saldırıya Tunus'taki FKÖ karargâhını bombalayarak karşılık verdi. İsrail 1986'da Lübnan'ın çoğundan çekildi, ancak 2000 yılına kadar güney Lübnan'da İsrail güçlerinin Hizbullah'la çatışmaya girdiği sınır tampon bölgesini korudu. İsrail yönetimine karşı bir Filistin ayaklanması olan Birinci İntifada, 1987'de işgal altındaki Batı Şeria ve Gazze'de koordinesiz gösteriler ve şiddet dalgalarıyla patlak verdi. Sonraki altı yıl içinde İntifada daha organize hale geldi ve İsrail işgalini bozmayı amaçlayan ekonomik ve kültürel önlemleri içeriyordu. Binden fazla insan öldürüldü. 1991 Körfez Savaşı sırasında FKÖ, Saddam Hüseyin'i ve Irak'ın İsrail'e yönelik füze saldırılarını destekledi. Halkın öfkesine

¹⁷ Faruk Sönmezoglu, Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989, s. 17

rağmen İsrail, Amerika'nın karşılık vermekten kaçınma çağrılarına kulak verdi¹⁸.

1992'de Yitzhak Rabin, partisinin İsrail'in komşularıyla uzlaşma çağrısı yaptığı bir seçimin ardından başbakan oldu. Ertesi yıl, İsrail adına Şimon Peres ve FKÖ adına Mahmud Abbas, Filistin Ulusal Yönetimine (PNA) Batı Şeria ve Gazze'nin bazı kısımlarını yönetme hakkı veren Oslo Anlaşmalarını imzaladılar. Soyun. FKÖ ayrıca İsrail'in var olma hakkını tanıdı ve terörizme son verilmesi sözünü verdi. 1994'te İsrail-Ürdün barış anlaşması imzalandı ve Ürdün, İsrail ile ilişkilerini normalleştiren ikinci Arap ülkesi oldu. Arap halkının Anlaşmalara verdiği destek, İsrail yerleşimlerinin ve kontrol noktalarının devam etmesi ve ekonomik koşulların kötüleşmesi nedeniyle zarar gördü. Filistinlilerin intihar saldırılarından sonra İsrail kamuoyunun Anlaşmalara verdiği destek azaldı. Kasım 1995'te Yitzhak Rabin, Anlaşmalara karşı çıkan aşırı sağcı bir Yahudi olan Yigal Amir tarafından öldürüldü. 1990'ların sonunda Benjamin Netanyahu'nun başbakanlığı sırasında İsrail El Halil'den çekilmeyi kabul etti, bu hiçbir zaman onaylanmadı veya uygulanmadı ve PNA'ya daha fazla kontrol sağlayan Wye Nehri Mutabakatı'nı imzaladı. 1999'da Başbakan seçilen Ehud Barak, güçlerini Güney Lübnan'dan çekti ve 2000 Camp David Zirvesi'nde PNA Başkanı Yaser Arafat ve ABD Başkanı Bill Clinton ile görüşmelerde bulundu. Barak, Gazze Şeridi'nin tamamını ve Batı Şeria'nın yüzde 90'ından fazlasını kapsayan, Kudüs'ün ortak başkenti olacağı bir Filistin devletinin kurulmasına yönelik bir plan önerdi. Her iki taraf da görüşmelerin başarısızlığından diğerini sorumlu tuttu¹⁹.

2000 yılı sonlarında Likud lideri Ariel Şaron'un Tapınak Tepesi'ne yaptığı tartışmalı ziyaretin ardından İkinci İntifada başladı. Önümüzdeki dört buçuk yıl boyunca devam edecek. İntihar bombalamaları İntifada'nın tekrarlanan bir özelliğiydi. Bazı yorumcular İntifada'nın barış görüşmelerinin başarısızlıkla sonuçlanması nedeniyle Arafat tarafından önceden planlandığını iddia ediyor. Şaron 2001 seçimlerinde başbakan oldu; Gazze Şeridi'nden tek taraflı olarak çekilme planını gerçekleştirdi ve İsrail'in Batı Şeria bariyerinin inşasına öncülük ederek İntifada'yı sona erdirdi. 2000 ile 2008 yılları arasında 1.063 İsraili, 5.517 Filistinli ve 64 yabancı vatandaş öldürülmüştü.

2006 yılında, Hizbullah'ın İsrail'in kuzey sınırındaki topluluklara topçu saldırısı yapması ve iki İsrail askerinin sınır ötesi kaçırılması, bir ay süren İkinci Lübnan Savaşı'nı hızlandırdı. 2007'de İsrail Hava Kuvvetleri Suriye'deki bir nükleer reaktörü imha etti. 2008'de

¹⁸ William L. Cleveland, Modern Ortadoğu Tarihi, Agro Kitaplığı, İstanbul, 2008, s. 292-293,

¹⁹ Avi Shlaim, The Iron Wall. Israel and The Arap World, Penfuin Books, London, 2000, s. 28.

Hamas ile İsrail arasındaki ateşkes bozuldu. 2008-2009 Gazze Savaşı üç hafta sürdü ve İsrail'in tek taraflı ateşkes ilan etmesiyle sona erdi. Hamas, kendi şartlarına göre tamamen geri çekilme ve sınır geçişlerinin açılmasıyla kendi ateşkes ilan etti. Ne roket atışları ne de İsrail'in misilleme saldırıları tamamen durmuş olmasına rağmen, kırılğan ateşkes devam etti. İsrail'in, İsrail'in güneyindeki şehirlere yönelik yüzden fazla Filistinli roket saldırısına yanıt olarak tanımladığı olayda, İsrail, 2012 yılında Gazze Şeridi'nde sekiz gün süren bir operasyon başlattı. Temmuz 2014'te Hamas'ın roket saldırılarını arttırmasının ardından İsrail Gazze'de yeni bir operasyon başlattı. Mayıs 2021'de Gazze ve İsrail'de on bir gün süren yeni bir çatışma yaşandı²⁰.

2010'lu yıllara gelindiğinde İsrail ile Arap Birliği ülkeleri arasında giderek artan bölgesel işbirliği kurulmuş ve İbrahim Anlaşmalarının imzalanmasıyla sonuçlanmıştır. İsrail'in güvenlik durumu, geleneksel Arap-İsrail çatışmasından İran -İsrail vekalet çatışmasına ve Suriye iç savaşı sırasında İran'la doğrudan çatışmaya doğru kaydı. 7 Ekim 2023'te Hamas liderliğindeki Gazze'deki Filistinli militan gruplar İsrail'e bir dizi koordineli saldırı başlatarak 2023 İsrail-Hamas savaşının başlamasına yol açtı. O gün, Gazze Şeridi sınırına yakın topluluklarda ve bir müzik festivali sırasında çoğunluğu sivil olan yaklaşık 1300 İsrailli öldürüldü. Aralarında yaşlıların, kadınların ve 9 aylıktan küçük çocukların da bulunduğu 200'den fazla rehine kaçırılarak Gazze Şeridi'ne götürüldü²¹.

İsrail'in Filistinlilerden Çaldığı Topraklar

İsrail, Bereketli Hilal'in Levant bölgesinde yer almaktadır. Ülke, Akdeniz'in doğu ucunda yer almakta olup kuzeyde Lübnan, kuzeydoğuda Suriye, doğuda Ürdün ve Batı Şeria, güneybatıda Mısır ve Gazze Şeridi ile sınırlanmıştır. 29° ve 34° Kuzey enlemleri ile 34° ve 36° Doğu boylamları arasında yer alır.

İsrail'in egemen toprakları (1949 Ateşkes Anlaşmalarının sınır çizgilerine göre ve 1967 Altı Gün Savaşı sırasında İsrail tarafından ele geçirilen tüm bölgeler hariç) yaklaşık 20.770 kilometre karedir (8.019 mil kare), bunun yüzde ikisi sudur. Ancak İsrail o kadar dar ki (kuzeyden güneye 400 km'ye kıyasla en geniş yeri 100 km) Akdeniz'deki münhasır ekonomik bölge ülkenin yüzölçümünün iki katı kadar. Doğu Kudüs ve Golan Tepeleri de dahil olmak üzere İsrail yasalarına göre toplam alan 22.072 kilometrekaredir (8.522 mil kare) ve askeri kontrol altındaki ve kısmen Filistin yönetimindeki bölge de dahil olmak üzere İsrail

²⁰ Bernard Reich, Historical Dictionary of Israel, The Scarecrow Press, London, 1992, s. 38

²¹ Halil Erdemir, "İsrail Devleti'nin İlanından Önce David Ben-Gurion'un Filistin'i Yahudileştirme Politikası", Akademik Bakış, Calalabad, Cilt: IV, Sayı: 8, Yaz 2011, s. 176-178.

kontrolü altındaki toplam alan Batı Şeria'nın yüzölçümü 27.799 kilometre karedir (10.733 mil kare).

Küçük boyutuna rağmen İsrail, güneydeki Negev Çölü'nden iç kesimlerdeki verimli Jezreel Vadisi'ne, Celile, Karmel dağ sıralarına ve kuzeyde Golan'a kadar çeşitli coğrafi özelliklere ev sahipliği yapmaktadır. Akdeniz kıyısındaki İsrail kıyı ovası ülke nüfusunun büyük bir kısmına ev sahipliği yapıyor. Merkezi dağlık bölgelerin doğusunda, 6.500 kilometrelik (4.039 mil) Büyük Rift Vadisi'nin küçük bir kısmı olan Ürdün Rift Vadisi yer alır. Ürdün Nehri, Ürdün Rift Vadisi boyunca, Hermon Dağı'ndan Hulah Vadisi ve Celile Denizi boyunca, Dünya yüzeyindeki en alçak nokta olan Ölü Deniz'e kadar uzanır. Daha güneyde Kızıldeniz'in bir parçası olan Eilat Körfezi ile biten Arabah vardır. Makhtesh veya "erozyon sirkleri" Negev ve Sina Yarımadası'na özgüdür ve en büyüğü 38 km uzunluğundaki Makhtesh Ramon'dur. İsrail, Akdeniz Havzası'ndaki ülkeler arasında metrekare başına en fazla bitki türüne sahip olan ülkedir. İsrail dört karasal ekolojik bölge içerir: Doğu Akdeniz kozalaklı ağaç-sklerofil-geniş yapraklı ormanlar, Güney Anadolu dağlık kozalaklı ağaç ve yaprak dökken ormanlar, Arap Çölü ve Mezopotamya çalı çölü²².

İsrail'de Nüfus Ve İnsan Manzaraları

İsrail dünyadaki en büyük Yahudi nüfusuna sahiptir ve Yahudilerin çoğunlukta olduğu tek ülkedir. 31 Aralık 2022 itibarıyla İsrail'in nüfusu tahminen 9.656.000'di. 2022'de hükümet, nüfusun %73,6'sını Yahudi, %21,1'ini Arap ve %5,3'ünü "Diğerleri" (Arap olmayan Hıristiyanlar ve herhangi bir dini listelenmemiş kişiler) olarak kaydetti. Son on yılda Romanya, Tayland, Çin, Afrika ve Güney Amerika'dan çok sayıda göçmen işçi İsrail'e yerleşti. Birçoğu ülkede yasadışı olarak yaşadığından kesin rakamlar bilinmiyor ancak tahminler 166.000 ile 203.000 arasında değişiyor. Haziran 2012 itibarıyla yaklaşık 60.000 Afrikalı göçmen İsrail'e girmişti. İsraililerin yaklaşık % 93'ü kentsel alanlarda yaşıyor. Filistinli İsraililerin %90'ı Celile, Üçgen ve Negev bölgelerinde yoğunlaşan 139 yoğun nüfuslu kasaba ve köyde yaşıyor, geri kalan %10'u ise karma şehir ve mahallelerde yaşıyor. 2016 yılında OECD, ortalama yaşam beklentisini 82,5 yıl olarak tahmin etti; bu, dünyadaki en yüksek 6. yıldır. İsraili Arapların yaşam beklentisi 3 ila 4 yıl geride kalıyor; hala dünyadaki Arap veya Müslüman çoğunlukta tüm ülkelere göre daha yüksek. İsrail, Yahudi halkının anavatanı olarak kuruldu ve sıklıkla Yahudi devleti olarak anılıyor. Ülkenin Geri Dönüş Yasası tüm Yahudilere ve Yahudi soyundan gelenlere vatandaşlık hakkı tanıyor. İsrail'in

²² Simha Flapan, The Birth of Israel: Myths and Realities, Pantheon Books, New York, 1987, s. 36-37

nüfusunu 1948'den bu yana tutması, kitlesel göç alan diğer ülkelerle karşılaştırıldığında hemen hemen aynı veya daha fazladır. Yahudilerin İsrail'den (yerida olarak adlandırılan) öncelikle Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'ya göçü, demograflar tarafından mütevazı olarak tanımlanıyor, ancak İsrail hükümetinin bakanlıkları tarafından sıklıkla İsrail'in geleceğine yönelik büyük bir tehdit olarak gösteriliyor²³.

İsrailli Yahudilerin yaklaşık %80'i İsrail'de doğmuştur, %14'ü Avrupa ve Amerika'dan, %6'sı ise Asya ve Afrika'dan gelen göçmenlerdir. Avrupa ve eski Sovyetler Birliği'nden gelen Yahudiler ve onların İsrail'de doğan torunları, Aşkenazi Yahudileri dahil, İsrailli Yahudilerin yaklaşık %44'ünü oluşturmaktadır. Arap ve Müslüman ülkelerden gelen Yahudiler ve onların soyundan gelenler, Mizrahi ve Sefarad Yahudileri de dahil olmak üzere Yahudi nüfusunun geri kalanını oluşturur. Yahudilerin karşılıklı evlilik oranları %35'in üzerindedir ve son araştırmalar, hem Sefarad hem de Aşkenazi Yahudilerinden gelen İsraillilerin yüzdesinin yılda yüzde 0,5 arttığını ve okul çocuklarının %25'inden fazlasının artık her ikisinden de geldiğini göstermektedir. Etnik olarak "diğerleri" olarak tanımlanan İsraillilerin yaklaşık %4'ü (300.000), haham kanununa göre Yahudi olmayan ancak Geri Dönüş Kanunu uyarınca vatandaşlığa hak kazanan Yahudi kökenli veya aileden gelen Rus torunlarıdır.

Yeşil Hattın ötesindeki İsrailli yerleşimcilerin toplam sayısı 600.000'in üzerindedir (Yahudi İsrail nüfusunun yaklaşık %10'u). 2016 yılında, Batı Şeria'daki yerleşimlerde 399.300 İsrailli yaşıyordu; buna İsrail Devleti'nin kuruluşundan önceki ve Altı Gün Savaşı'ndan sonra El Halil ve Gush Etzion bloğu gibi şehirlerde yeniden kurulanlar da dahil.. Ayrıca Doğu Kudüs'te 200.000'den fazla, Golan Tepeleri'nde ise 22.000 Yahudi yaşıyordu. Yaklaşık 7.800 İsrailli, 2005'teki ayrılma planı kapsamında hükümet tarafından tahliye edilene kadar Gazze Şeridi'nde Gush Katif olarak bilinen yerleşimlerde yaşıyordu²⁴.

İsrailli Araplar (Doğu Kudüs ve Golan Tepeleri'ndeki Arap nüfus dahil) nüfusun %21,1'ini yani 1.995.000 kişiyi oluşturmaktadır. 2017 yılında yapılan bir ankette, İsrail'deki Arap vatandaşlarının %40'ı "İsrail'deki Arap" veya "İsrail'in Arap vatandaşı", %15'i "Filistinli", %8,9'u "İsrail'deki Filistinli" veya "Filistin vatandaşı" olarak tanımlandı. İsrail" ve %8,7'si "Arap"; İsrailli Arapların yüzde 60'ı devlete olumlu bakıyor. İsrail'in dört büyük metropol alanı vardır: Gush Dan (Tel Aviv metropol alanı; nüfus 3.854.000), Kudüs (nüfus 1.253.900), Hayfa (924.400) ve Beerşeba (377.100).

²³ Ilan Pappé, *The Ethnic Cleaning of Palestine*, Oneworld, Oxford, 2006, s. 23

²⁴ Benny Morris, "The Israeli Defense Forces Intelligence Service Analysis of June 1948", Ed. Ilan Pappé, *The Israel/Palestine Question*, Routledge, London and New York, 1999, s. 171

İsrail'in nüfus ve alan bakımından en büyük belediyesi, 125 kilometrekarelik (48 mil kare) bir alanda 966.210 sakiniyle Kudüs'tür. İsrail hükümetinin Kudüs'e ilişkin istatistikleri, statüsü uluslararası ihtilafli olan Doğu Kudüs'ün nüfusunu ve alanını içermektedir. Tel Aviv ve Hayfa, sırasıyla 467.875 ve 282.832 nüfusla İsrail'in ikinci en kalabalık şehirleri arasında yer alıyor. (347) Bnei Brak'ın (çoğunlukla Haredi) şehri, İsrail'in en yoğun nüfuslu şehridir ve dünyadaki en yoğun nüfuslu 10 şehirden biridir.

İsrail'in nüfusu 100.000'in üzerinde olan 16 şehri var. 2018 yılı itibariyle, İçişleri Bakanlığı tarafından "belediye" (veya "şehir") statüsü verilen 77 İsrail yerleşim yeri bulunmaktadır; bunların dördü Batı Şeria'dadır²⁵

İsrail'de Dil Ve Din Karmaşası

İsrail'in resmi dili İbranice'dir. 2018 yılına kadar Arapça da resmi dildi; 2018'de 'eyalette özel statüye' düşürüldü. İbranice eyaletin ana dilidir ve nüfusun çoğunluğu tarafından her gün konuşulmaktadır. Arapça, Arap azınlık tarafından konuşulmakta ve Arap okullarında İbranice öğretilmektedir.

Eski Sovyetler Birliği ve Etiyopya'dan kitlesel göç nedeniyle (İsrail'de yaklaşık 130.000 Etiyopyalı Yahudi yaşıyor), Rusça ve Amharca yaygın olarak konuşuluyor. 1990 ve 2004 yılları arasında bir milyondan fazla Rusça konuşan göçmen İsrail'e geldi. Fransızca, çoğunluğu Fransa ve Kuzey Afrika kökenli olan yaklaşık 700.000 İsrailli tarafından konuşulmaktadır (bkz. Mağrip Yahudileri). Manda döneminde İngilizce resmi dildi; İsrail'in kuruluşundan sonra bu statüsünü kaybetti, ancak resmi dille karşılaştırılabilecek bir role sahip olmaya devam ediyor. Pek çok televizyon programı İngilizce olarak altyazılı olarak yayınlandığından ve dil ilkokulun ilk sınıflarından itibaren öğretildiğinden, pek çok İsrailli İngilizce olarak oldukça iyi iletişim kuruyor. İsrail üniversiteleri çeşitli konularda İngilizce dilinde kurslar sunmaktadır²⁶.

2022 itibarıyla İsrail nüfusunun dini bağlılığı %73,6 Yahudi, %18,1 Müslüman, %1,9 Hıristiyan ve %1,6 Dürzi idi. Geriye kalan %4,8'lik kısım, Samiriyecilik ve Bahai gibi inançların yanı sıra "dinsel olarak sınıflandırılmamış" inançları içeriyordu.

İsrailli Yahudilerin dini eğilimleri büyük farklılıklar göstermektedir: Pew Research tarafından 2016 yılında yapılan bir anket, %49'unun kendilerini Hiloni (laik), %29'unun

²⁵ David Ben-Gurion, Israel: A Personal History, Çeviren: Nechemia Meyers, Uzy Nystar, Funk & Wagnalls Inc., New York, 1971, s. 361

²⁶ John Lewis Gaddis, Soğuk Savaş, Çeviren: Dilek Cenkçiler, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2008, s. 116

Masorti (geleneksel), %13'ünün Dati (dini) ve %9'unun Haredi (ultra) olarak tanımladığını göstermektedir. -Ortodoks). Haredi Yahudilerinin 2028 yılına kadar İsrail Yahudi nüfusunun %20'sinden fazlasını temsil etmesi bekleniyor.

Müslümanlar İsrail'in en büyük dini azınlığını oluşturuyor ve nüfusun yaklaşık %17,6'sını oluşturuyor. Nüfusun yaklaşık %2'si Hristiyan, %1,6'sı Dürzi'dir. Hristiyan nüfus esas olarak Arap Hristiyanlardan ve Arami Hristiyanlardan oluşur, ancak aynı zamanda Sovyet sonrası göçmenleri, yabancı işçileri ve çoğu Hristiyan ve Yahudi tarafından Hristiyanlığın bir biçimi olarak kabul edilen Mesih Yahudiliğinin takipçilerini de içerir. Budistler ve Hindular da dahil olmak üzere diğer birçok dini grubun üyeleri, az sayıda da olsa, İsrail'de varlığını sürdürüyor. Eski Sovyetler Birliği'nden gelen bir milyondan fazla göçmenden yaklaşık 300.000'i İsrail Hahambaşılığı tarafından Yahudi sayılmıyor.

İsrail, tüm İbrahimi dinler için büyük önem taşıyan Kutsal Topraklar'ın büyük bir bölümünü kapsıyor. Kudüs şehri, Ağlama Duvarı ve Tapınak Tepesi'ni (Al-Aksa Camii) içeren Eski Şehir gibi dini inançları açısından önemli olan yerlere ev sahipliği yapması nedeniyle Yahudiler, Müslümanlar ve Hristiyanlar için özel bir öneme sahiptir. bileşik) ve Kutsal Kabir Kilisesi. İsrail'de dini öneme sahip diğer yerler Nasıra (Meryem'in Müjdesi'nin yeri olarak Hristiyanlıkta kutsaldır), Tiberya ve Safed (Yahudilikte Dört Kutsal Şehirden ikisi), Ramla'daki Beyaz Cami'dir (İslam'da kutsaldır). Salih peygamberin türbesi) ve Lod'daki Aziz George Kilisesi ve El-Khadr Camii (Hristiyanlık ve İslam'da Aziz George veya Hızır'ın mezarı olarak kutsaldır). Batı Şeria'da, aralarında Yusuf'un Mezarı, İsa'nın doğum yeri, Rahel'in Mezarı ve Patrikler Mağarası'nın da bulunduğu bir dizi başka dini simge yapı bulunmaktadır. Bahai Dini'nin idari merkezi ve Báb'ın Tapınağı, Hayfa'daki Bahai Dünya Merkezi'nde bulunmaktadır; inancın lideri Akka'ya gömüldü. Mahmood Camii reformcu Ahmediyye hareketine bağlıdır. Hayfa'nın Yahudiler ve Ahmedi Araplardan oluşan karma mahallesi Kababir, ülkede türünün birkaç örneğinden biri²⁷.

İsrailde Eğitime Yönelik Faaliyetler Ve Yasalar

İsrail kültüründe eğitime oldukça değer veriliyor ve eski İsraililerin temel taşı olarak görülüyordu. yılında ülke, %35'lik OECD ortalamasına kıyasla %49'luk yüksek öğrenim gören 25-64 yaşındakilerin yüzdesi açısından OECD üyeleri arasında üçüncü sırada yer aldı. 2012 yılında ülke, kişi başına düşen akademik derece sayısında (nüfusun yüzde 20'si) üçüncü

²⁷ Avi Shlaim, "Israel Between East and West, 1948-56", International Journal of Middle East Studies, Cilt: 36, Sayı: 4, Kasım 2004, s. 657

sırada yer aldı.

İsrail'de okul ömrü 16 yıl ve okuma-yazma oranı %97,8'dir. Devlet Eğitim Kanunu (1953) beş tür okul kurmuştur: laik devlet, dini devlet, ultra ortodoks, cemaat yerleşim okulları ve Arap okulları. Kamu laikleri en büyük okul grubudur ve Yahudi ve Arap olmayan öğrencilerin çoğunluğu bu okullara katılmaktadır. Arapların çoğu çocuklarını eğitim dilinin Arapça olduğu okullara gönderiyor. Üç ile on sekiz yaş arasındaki çocuklar için eğitim zorunludur. Eğitim üç aşamaya bölünmüştür – ilkokul, ortaoku ve lise– Bagrut yeterlilik sınavlarıyla son bulur. Bagrut sertifikası almak için matematik, İbrani dili, İbranice ve genel edebiyat, İngiliz dili, tarih, İncil kutsal yazıları ve yurttaşlık bilgisi gibi temel konularda yeterlilik gereklidir.

İsrail'in Yahudi nüfusu nispeten yüksek bir eğitim düzeyine sahiptir; İsraili Yahudilerin yarısından biraz azı (%46) ortaöğretim sonrası eğitime sahiptir. İsraili Yahudiler (25 yaş ve üstü olanlar arasında) ortalama 11,6 yıllık eğitime sahipler ve bu da onları dünyadaki tüm büyük dini gruplar arasında en yüksek eğitilmiş gruplardan biri yapıyor. Arap, Hıristiyan ve Dürzi okullarında İncil çalışmaları sınavının yerini Müslüman, Hıristiyan veya Dürzi mirası üzerine bir sınav alıyor. 2020'de tüm İsraili on ikinci sınıf öğrencilerinin %68,7'si yeterlilik sertifikası aldı.

İsrail, kaliteli üniversite eğitiminin ülkenin modern ekonomik gelişiminin teşvikinde büyük ölçüde sorumlu olduğu bir yüksek öğrenim geleneğine sahiptir. İsrail'de devlet tarafından desteklenen dokuz devlet üniversitesi ve 49 özel kolej bulunmaktadır. Kudüs İbrani Üniversitesi, dünyanın en büyük Musevilik ve İbranice deposu olan İsrail Ulusal Kütüphanesi'ne ev sahipliği yapmaktadır. Technion ve İbrani Üniversitesi, ARWU sıralamasına göre sürekli olarak dünyanın en iyi 100 üniversitesi arasında yer aldı. Diğer büyük üniversiteler arasında Weizmann Bilim Enstitüsü, Tel Aviv Üniversitesi, Negev Ben-Gurion Üniversitesi, Bar-Ilan Üniversitesi, Hayfa Üniversitesi ve İsrail Açık Üniversitesi bulunmaktadır²⁸.

İsrail'in parlamenter sistemi, orantılı temsili ve genel oy hakkı var. Parlamento çoğunluğu tarafından desteklenen bir parlamento üyesi başbakan olur; bu genellikle en büyük partinin başkanıdır. Başbakan, hükümetin ve kabinenin başıdır. Başkan devletin başıdır ve sınırlı ve büyük ölçüde törensel görevlere sahiptir. İsrail, Knesset olarak bilinen 120 üyeli bir parlamento tarafından yönetiliyor. Knesset üyeliği, siyasi partilerin %3,25'lik bir seçim

²⁸ Ahmet Davutoğlu, Stratejik Derinlik, Küre Yayınları, İstanbul, 2011, s. 353

barajıyla orantılı temsiline dayanmaktadır; bu da pratikte koalisyon hükümetleriyle sonuçlanmıştır. Batı Şeria'daki İsrail yerleşimlerinde yaşayanlar oy kullanma hakkına sahip ve 2015 seçimlerinden sonra Knesset'in 120 üyesinden 10'u (%8) yerleşimciydi. Parlamento seçimleri her dört yılda bir planlanıyor, ancak istikrarsız koalisyonlar veya güven oylaması bir hükümeti daha erken feshedebilir. Arap liderliğindeki ilk parti 1988'de kuruldu ve 2022 itibarıyla Arap liderliğindeki partiler sandalyelerin yaklaşık %10'unu elinde tutuyor.

İsrail'in Temel Yasaları, kanunlaştırılmamış bir anayasa işlevi görüyor. İsrail, Temel Yasalarında kendisini Yahudi ve demokratik bir devlet ve Yahudi halkının ulus devleti olarak tanımlıyor. 2003 yılında Knesset bu yasalara dayanarak resmi bir anayasa taslağı hazırlamaya başladı²⁹.

İsrail'in resmi bir dini yoktur, ancak devletin "Yahudi ve demokratik" olarak tanımlanması Yahudilik ile güçlü bir bağ oluşturmaktadır. 19 Temmuz 2018'de Knesset, İsrail Devleti'ni esas olarak "Yahudi Halkının Ulus Devleti" ve İbranice'yi resmi dili olarak nitelendiren bir Temel Yasayı kabul etti. Tasarıda Arap diline "özel statü" atfediliyor. Aynı tasarı, Yahudilere benzersiz bir ulusal kendi kaderini tayin hakkı veriyor ve ülkedeki Yahudi yerleşiminin gelişmesini "ulusal bir çıkar" olarak görüyor ve hükümete "bu çıkarı teşvik etmek, ilerletmek ve uygulamak için adımlar atma" yetkisi veriyor.

İsrail'de üç kademeli bir mahkeme sistemi var. En alt düzeyde ise ülke genelinde çoğu şehirde bulunan sulh ceza mahkemeleri bulunmaktadır. Bunların üzerinde hem istinaf mahkemesi hem de ilk derece mahkemesi olarak görev yapan bölge mahkemeleri bulunmaktadır; İsrail'in altı bölgesinden beşinde bulunuyorlar. Üçüncü ve en yüksek kademe Kudüs'te bulunan Yüksek Mahkeme'dir; en yüksek temyiz mahkemesi ve Yüksek Adalet Divanı olarak ikili bir role sahiptir. İkinci rolde, Yüksek Mahkeme ilk derece mahkemesi olarak karar verir ve hem vatandaşlar hem de vatandaş olmayan bireylerin devlet yetkililerinin kararlarına karşı dilekçe vermelerine izin verir³⁰.

İsrail'in hukuk sistemi üç hukuk geleneğini birleştiriyor: İngiliz ortak hukuku, medeni hukuk ve Yahudi hukuku. Stare decisis (emsal) ilkesine dayanır ve çekişmeli bir sistemdir. Mahkeme davaları, jüri rolü olmayan profesyonel hakimler tarafından karara bağlanır. Evlilik ve boşanma dini mahkemelerin yetkisi altındadır: Yahudi, Müslüman, Dürzi ve Hıristiyan. Yargıçların seçimi, başkanlığını adalet bakanının (şu anda Yariv Levin) yaptığı bir seçim

²⁹ 4 Fred J. Khouri, *The Arab Israeli Dilemma*, Syracuse University Press, New York, 1985, s. 149

³⁰ Ilan Peleg, Paul Scham, "Israeli Neo-Revisionism and American Neoconservatism: Unexplored Parallels", *Middle East Journal*, Cilt: 61, Sayı: 1, Kış 2007, s. 73

komitesi tarafından gerçekleştiriliyor. İsrail'in Temel Yasası: İnsan Onuru ve Özgürlüğü, İsrail'deki insan haklarını ve özgürlüklerini savunmayı amaçlamaktadır. " Enclave yasası " nın bir sonucu olarak, İsrail medeni hukukunun büyük bir kısmı işgal altındaki topraklardaki İsrail yerleşimlerine ve İsrail sakinlerine uygulanıyor.

Altı Gün Savaşları Ve İşgal Edilen Arap Toprakları

1967'de Altı Gün Savaşı sonucunda İsrail, Doğu Kudüs'ün de aralarında bulunduğu Batı Şeria'yı, Gazze Şeridi'ni ve Golan Tepeleri'ni ele geçirdi ve işgal etti. İsrail ayrıca Sina Yarımadası'nı da ele geçirdi, ancak 1979 Mısır-İsrail barış anlaşmasının bir parçası olarak burayı Mısır'a iade etti. 236 1982 ile 2000 yılları arasında İsrail, Güvenlik Kuşağı olarak bilinen güney Lübnan'ın bir kısmını işgal etti. İsrail'in bu bölgeleri ele geçirmesinden bu yana, Lübnan dışındaki her bölgede İsrail yerleşimleri ve askeri tesisler inşa edildi.

Golan Tepeleri ve Doğu Kudüs, İsrail yasalarına göre tamamen İsrail'e dahil edildi, ancak uluslararası hukuka göre bu durum geçerli değil. İsrail her iki bölgeye de medeni hukuk uyguladı ve sakinlerine daimi ikamet statüsü ve vatandaşlık başvurusunda bulunma olanağı verdi. BM Güvenlik Konseyi, Golan Tepeleri ve Doğu Kudüs'ün ilhakının "geçersiz" olduğunu ilan etti ve bu bölgeleri işgal edilmiş olarak görmeye devam ediyor. Gelecekteki herhangi bir barış anlaşmasında Doğu Kudüs'ün statüsü, İsrail hükümetleri ile Filistinlilerin temsilcileri arasındaki müzakerelerde zaman zaman zor bir konu olmuştur³¹.

Doğu Kudüs hariç Batı Şeria, İsrail hukukunda Yahudiye ve Samiriye Bölgesi olarak biliniyor. Bölgede ikamet eden yaklaşık 400.000 İsraili yerleşimci İsrail nüfusunun bir parçası olarak kabul edilmektedir. Bu nüfus Knesset'te temsil ediliyor ve İsrail'in medeni ve ceza kanunlarının büyük bir kısmına tabi ve bunların çıktıkları İsrail ekonomisinin bir parçası olarak kabul ediliyor. İsrail, toprak üzerindeki yasal hak talebinden asla vazgeçmeden veya bir sınır belirlemeden bilinçli olarak bölgeyi ilhak etmekten kaçındığı için, toprak İsrail yasalarına göre İsrail'in bir parçası olarak kabul edilmiyor. İsrail'in ilhaka karşı siyasi muhalefeti öncelikle Batı Şeria'daki Filistinli nüfusun İsrail'e dahil edilmesinin "demografik tehdit" olarak algılanmasından kaynaklanmaktadır. İsrail yerleşimlerinin dışında Batı Şeria doğrudan İsrail askeri yönetimi altında kalıyor ve bölgedeki Filistinliler İsrail vatandaşı olamıyor. Uluslararası toplum, İsrail'in Batı Şeria'da egemenliğinin bulunmadığını savunuyor ve İsrail'in bölgedeki kontrolünü modern tarihin en uzun askeri işgali olarak değerlendiriyor.

³¹ Iwao Koboril, Michael H. Glantz, *Central Eurasian Water Crisis*. United Nations University Press (1998), s. 129-130.

Batı Şeria, 1949 Ateşkes Anlaşmalarının ardından 1950'de Ürdün tarafından işgal edildi ve ilhak edildi. Bu ilhaki yalnızca İngiltere tanıdı ve Ürdün o zamandan beri bölge üzerindeki iddiasını FKÖ'ye devretti. Nüfusun çoğunluğu Filistinlilerden oluşuyor ve bunlara 1948 Arap-İsrail Savaşı mültecileri de dahil. Bu topraklarda yaşayan Filistinliler, işgal edildikleri 1967 yılından 1993 yılına kadar İsrail askeri idaresi altındaydı. İsrail-FKÖ tanıma mektuplarından bu yana, Filistin nüfusunun ve şehirlerinin çoğu, Filistin Yönetimi'nin dahili yetkisi altındaydı ve İsrail'in yalnızca kısmi askeri kontrolü altındaydı; ancak İsrail, huzursuzluk dönemlerinde askerlerini yeniden konuşlandırdı ve tam askeri yönetimi yeniden kurdu. İkinci İntifada sırasında artan saldırılara yanıt olarak İsrail hükümeti, İsrail Batı Şeria bariyerini inşa etmeye başladı. Tamamlandığında bariyerin yaklaşık %13'ü Yeşil Hat üzerinde veya %87'si Batı Şeria'da olmak üzere İsrail'de inşa edilecek³².

İsrail'in genel oy hakkı iddiası, bulanık toprak sınırları ve işgal altındaki topraklardaki İsraili yerleşimcilere oy haklarını eşzamanlı olarak genişletmesi ve Filistinli komşularının oy haklarının reddedilmesinin yanı sıra devletin iddia edilen etnokratik doğası nedeniyle sorgulanıyor.

Gazze Şeridi, İsrail yasalarına göre "yabancı bölge" olarak kabul ediliyor; İsrail, Mısır ile birlikte Gazze Şeridi'ni karadan, havadan ve denizden ablukaya alıyor. Gazze Şeridi 1967'den sonra İsrail tarafından işgal edildi. 2005 yılında İsrail'in tek taraflı çekilme planı kapsamında İsrail, yerleşimcilerini ve güçlerini bölgeden uzaklaştırdı, ancak hava sahası ve sularının kontrolünü elinde tutmaya devam ediyor. Çok sayıda uluslararası insani yardım kuruluşu ve BM organının da aralarında bulunduğu uluslararası toplum, Gazze'nin işgal altında olduğunu düşünüyor. Hamas'ın Gazze Şeridi'nde iktidara geldiği 2007 Gazze Savaşı'nın ardından İsrail, sınırı boyunca ve deniz yoluyla Gazze geçişlerinin kontrolünü sıkılaştırdı insani saydığı münferit durumlar dışında kişilerin giriş çıkışlarını engelledi. Gazze'nin Mısır'la sınırı var ve sınır geçişinin nasıl gerçekleşeceği İsrail, Avrupa Birliği ve Filistin Yönetimi arasında yapılan bir anlaşmayla belirleniyordu. Demokrasinin Filistin vatandaşlarına uygulanması ve İsrail demokrasisinin İsrail kontrolündeki Filistin topraklarında seçici olarak uygulanması eleştirildi³³.

Uluslararası Adalet Divanı, İsrail'in Batı Şeria bariyerinin inşasının yasallığına ilişkin 2004 tarihli tavsiye niteliğindeki görüşünde, Doğu Kudüs de dahil olmak üzere İsrail'in Altı

³² Oren, Michael, *Six Days of War*. Oxford University Press. (2002). s. 33-36

³³ Hussein of Jordan, *My "War" with Israel*. London: Peter Owen, (1969). s. 25.

Gün Savaşı'nda ele geçirdiği toprakların işgal altındaki topraklar olduğunu belirtmiş ve ayrıca şunu tespit etmiştir: İşgal altındaki Filistin topraklarında uluslararası hukuku ihlal edecek şekilde duvar inşa edilmesi. Topraklarla ilgili müzakerelerin çoğu, "savaş yoluyla toprak edinilmesinin kabul edilemezliğini" vurgulayan ve ilişkilerin normalleşmesi karşılığında İsrail'e işgal altındaki topraklardan çekilmesi çağrısında bulunan BM Güvenlik Konseyi'nin 242 sayılı Kararı temelinde yürütüldü. Arap devletleriyle (Barış için toprak). İsrail, işgal altındaki topraklarda, işgalin kendisi de dahil olmak üzere, sistematik ve yaygın insan hakları ihlallerine giriştiği ve sivillere karşı savaş suçları işlediği için eleştirildi. İddialar arasında BM İnsan Hakları Konseyi tarafından uluslararası insancıl hukuk ihlalleri yer alıyor ABD Dışişleri Bakanlığı, Filistinlilere yönelik önemli insan hakları ihlallerine ilişkin raporları 'inandırıcı' olarak nitelendirdi hem İsrail içinde hem de işgal altındaki topraklarda. Uluslararası Af Örgütü ve diğer STK'lar kitlesel keyfi tutuklamaları, işkenceyi, yasa dışı öldürmeleri, sistemik suiistimalleri ve cezasızlığı belgeledi Filistin'in kendi kaderini tayin etmesi. Başbakan Netanyahu, masumları teröristlerden korumak için ülkenin güvenlik güçlerini savundu ve insan hakları ihlalleriyle ilgili endişe eksikliği olarak tanımladığı durumu küçümsediğini ifade etti. "suçlu katiller" tarafından işlendi.

Uluslararası toplum, İsrail'in işgal altındaki topraklardaki yerleşimlerini uluslararası hukuka göre yasadışı olarak değerlendiriyor. Ancak Birleşmiş Milletler İsrail'e karşı önyargılı olmakla suçlanıyor. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 2334 sayılı Kararı (2016'da kabul edildi), İsrail'in yerleşim faaliyetinin uluslararası hukukun "açık bir ihlali" olduğunu belirtiyor ve İsrail'in bu tür faaliyetleri durdurmasını ve işgalci bir güç olarak Dördüncü Cenevre Sözleşmesi kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirmesini talep ediyor. Bir Birleşmiş Milletler özel raportörü, yerleşim programının Roma Statüsü kapsamında bir savaş suçu olduğu sonucuna varmıştır ve Uluslararası Af Örgütü, yerleşim programının sivillerin işgal altındaki topraklara yasa dışı transferini oluşturduğunun yanı sıra "yağma" anlamına da geldiğini tespit etmiştir. Lahey Sözleşmeleri ve Cenevre Sözleşmeleri tarafından yasaklanan bu durum, Roma Statüsü'ne göre de savaş suçudur³⁴.

İsrail'in Araplara Uyguladığı Katilamlar Ve İnsani Suçlar

İsrail'in işgal altındaki topraklarda Filistinlilere yönelik muamelesi, İsrail'in Roma Statüsü ve Apartheid Suçunun Bastırılması ve Cezalandırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme kapsamında insanlığa karşı bir suç olan apartheid suçuna ilişkin yaygın suçlamalara

³⁴ Hussein of Jordan, *My "War" with Israel*. London: Peter Owen, (1969). s. 25.

yol açtı. 2021'de Orta Doğu'yla ilgili akademik uzmanların katıldığı bir anket, İsrail'i "apartheid benzeri tek devletli bir gerçeklik" olarak tanımlayan akademisyenlerin oranının %59'dan %65'e çıktığını ortaya çıkardı. Bu iddia, İsraili insan hakları örgütleri Yesh Din ve B'tselem'in yanı sıra Uluslararası Af Örgütü ve İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün de aralarında bulunduğu diğer uluslararası insan hakları grupları tarafından, Filistinlilere yönelik muameleye kadar uzanan eleştirilerle doğrulandı. İsrail. Uluslararası Af Örgütü'nün raporu İsrail, ABD, Birleşik Krallık, Avrupa Komisyonu, Avustralya, Hollanda ve Almanya'dan politikacılar ve temsilciler tarafından eleştirildi. Filistinliler, diğer devletlerden temsilciler ve Arap Birliği gibi kuruluşlar tarafından memnuniyetle karşılandı. 2022 yılında, BM İnsan Hakları Konseyi tarafından atanan Kanadalı hukuk profesörü Michael Lynk, durumun apartheid'in yasal tanımına uyduğunu söyledi. Halefi Francesca Albanese ve İsrail-Filistin çatışması başkanı Navi Pillay hakkındaki Daimi Birleşmiş Milletler Gerçek Bulma Misyonu'ndan gelen sonraki raporlar da bu görüşü yineledi³⁵.

Sonuç

İsrail, Birleşmiş Milletler'in 164 üye ülkesinin yanı sıra Vatikan, Kosova, Cook Adaları ve Niue ile diplomatik ilişkiler sürdürüyor. 107 diplomatik misyonu bulunmaktadır; Diplomatik ilişkileri olmayan ülkeler arasında Müslüman ülkelerin çoğu yer alıyor. Arap Birliği'ndeki yirmi iki ülkeden altısı İsrail'le ilişkilerini normalleştirdi. İsrail, Suriye ile resmi olarak 1948'e kadar uzanan kesintisiz bir savaş durumundadır. Lübnan İç Savaşı'nın 2000 yılında sona ermesinden bu yana Lübnan ile benzer şekilde resmi bir savaş durumundadır.

İsrail ile Mısır arasındaki barış anlaşmasına rağmen İsrail, Mısırlılar arasında hâlâ düşman ülke olarak görülüyor. İran, İslam Devrimi sırasında İsrail'i tanımayı geri çekti. İsrail vatandaşları, İçişleri Bakanlığı'nın izni olmadan Suriye, Lübnan, Irak, Suudi Arabistan ve Yemen'i ziyaret edemez. 2008-09 Gazze Savaşı'nın bir sonucu olarak Moritanya, Katar, Bolivya ve Venezuela İsrail ile siyasi ve ekonomik bağlarını askıya aldı, ancak Bolivya 2019'da bağlarını yeniledi.

Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği, hemen hemen eş zamanlı olarak İsrail Devleti'ni tanıyan ilk iki ülke oldu. Sovyetler Birliği ile diplomatik ilişkiler, Altı Gün Savaşı'nın ardından 1967'de kopmuş ve Ekim 1991'de yenilenmiştir. ABD, İsrail'i "Ortadoğu'daki en güvenilir ortağı" olarak görmektedir, "ortak demokratik değerlere, dini

³⁵ İlhan Aras, "Filistin-İsrail Arasındaki Temel Sorunlar ve Uluslararası Hukuk", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale, 2010, s.6

yakınlıklara ve güvenlik çıkarlarına" dayanmaktadır. ABD, Dış Yardım Yasası kapsamında (1962'den başlayan dönem) İsrail'e 1967'den bu yana 68 milyar dolar askeri yardım ve 32 milyar dolar hibe sağladı; bu, 2003'e kadar olan dönemde diğer tüm ülkelerden daha fazlaydı. Ankete katılan Amerikalıların çoğu İsrail hakkında sürekli olarak olumlu görüşlere sahip. Birleşik Krallık'ın, Filistin Mandası nedeniyle İsrail ile "doğal" bir ilişkisi olduğu görülüyor. 2007 yılına gelindiğinde Almanya, İsrail devletine ve Holokost'tan sağ kurtulan İsraillilere 25 milyar avro tazminat ödemişti. İsrail, Avrupa Birliği'nin Avrupa Komşuluk Politikası'na dahil edilmiştir.

Türkiye ve İsrail 1991 yılına kadar tam diplomatik ilişkiler kurmamış olsalar da Türkiye, İsrail'i tanıdığı 1949 yılından bu yana Yahudi devleti ile işbirliği yapmaktadır. Türkiye'nin bölgedeki diğer Müslüman çoğunluklu ülkelerle bağları zaman zaman Arap devletlerinin baskısıyla sonuçlanmıştır. Müslüman devletlerin İsrail ile ilişkilerini yumuşatması gerekiyor. Türkiye ile İsrail arasındaki ilişkiler, 2008-09 Gazze Savaşı ve İsrail'in Gazze filosuna düzenlediği baskının ardından gerileme yaşadı. Yunanistan ile İsrail arasındaki ilişkiler, İsrail-Türkiye ilişkilerinin gerilemesi nedeniyle 1995'ten bu yana iyileşti. İki ülke arasında bir savunma işbirliği anlaşması var ve 2010 yılında İsrail Hava Kuvvetleri, ortak bir tatbikatla Yunanistan'ın Yunan Hava Kuvvetlerine ev sahipliği yaptı. Leviathan gaz sahası merkezli Kıbrıs-İsrail ortak petrol ve doğalgaz aramaları, Kıbrıs'la güçlü bağları göz önüne alındığında Yunanistan için önemli bir faktör. Dünyanın en uzun denizaltı güç kablosu olan Avrasya Interconnector'daki işbirliği Kıbrıs-İsrail ilişkilerini güçlendirdi.

Azerbaycan, İsrail ile stratejik ve ekonomik ilişkiler geliştiren az sayıdaki Müslüman ülkeden biridir. Kazakistan'ın İsrail ile de ekonomik ve stratejik ortaklığı bulunmaktadır. Hindistan, 1992 yılında İsrail'le tam diplomatik ilişkiler kurdu ve o tarihten bu yana ülkeyle güçlü bir askeri, teknolojik ve kültürel ortaklığı teşvik etti. Hindistan, İsrail askeri teçhizatının en büyük müşterisidir ve İsrail, Hindistan'ın Rusya'dan sonra ikinci büyük askeri ortağıdır. Etiyopya, ortak siyasi, dini ve güvenlik çıkarları nedeniyle İsrail'in Afrika'daki ana müttefikidir.

Kaynaklar

Ahmet Davutoğlu, Stratejik Derinlik, Küre Yayınları, İstanbul, 2011.

Ahron Bregman, A History of Israel, Palgrave Macmillan, New York, 2002.

Alan R. Taylor, İsrail'in Doğuşu, Çev: Mesut Karaşahan, Pınar Yayınları, İstanbul, 2001.

Avi Shlaim, "Israel Between East and West, 1948-56", International Journal of Middle East Studies, Cilt: 36, Sayı: 4, Kasım 2004.

Avi Shlaim, The Iron Wall. Israel and The Arap World, Penfuin Books, London, 2000.

Avraham Brichta "The New Premier-Parliamentary System in Israel," Annals of the American Academy of Political and Social Science, Vol. 555, Israel in Transition (Jan., 1998).

Benny Morris, "The Israeli Defense Forces Intelligence Service Analysis of June 1948", Ed. İlan Pappé, The Isral/Palestine Question, Routledge, London and New York, 1999.

Bernard Reich, An Historical Encyclopedia of the Arab-Israel Conflict, Aldwych Press, London, 1996.

Bernard Reich, Historical Dictionary of Israel, The Scarecrow Press, London, 1992.

David Ben-Gurion, Israel: A Personal History, Çeviren: Nechemia Meyers, Uzy Nystar, Funk & Wagnalls İnc., New York, 1971.

David Fromkin, Barışa Son Veren Barış, Çev: Mehmet Harmancı, Sabah Yayınları, İstanbul, 2004.

David J. Goldberg, The Promised Land, Penguin Books, London, 1996.

E. Montet, A. Lods, Tarihte ve Günümüzde Siyonizm ve Yahudilik, Çeviren: Adnan Yazıcı, Öğren Uğurlu, Kemal Demir, Örgün Yayınevi, İstanbul, 2006.

Faruk Sönmezöğlü, Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989.

Fred J. Khouri, The Arab Israeli Dilemma, Syracuse University Press, New York, 1985.

Halil Erdemir, "İsrail Devleti'nin İlanından Önce David Ben-Gurion'un Filistin'i Yahudileştirme Politikası", Akademik Bakış, Calalabad, Cilt: IV, Sayı: 8, Yaz 2011.

Hussein of Jordan, *My "War" with Israel*. London: Peter Owen, (1969).

İlan Pappé, The Ethnic Cleaning of Palestine, Oneworld, Oxford, 2006.

İlan Peleg, Paul Scham, "Israeli Neo-Revisionism and American Neoconservatism: Unexplored Parallels", Middle East Journal, Cilt: 61, Sayı: 1, Kış 2007.

Iwao Koboril, Michael H. Glantz, *Central Eurasian Water Crisis*. United Nations University Press (1998).

İlhan Aras, "Filistin-İsrail Arasındaki Temel Sorunlar ve Uluslararası Hukuk", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale, 2010.

İsrail Hakkında Gerçekler, Kudüs: İsrail Enformasyon Merkezi, 2008, s.75; <http://www.mfa.gov.il/NR/rdonlyres/66876698-4DAB-4A7E-BCC2->

John Lewis Gaddis, Soğuk Savaş, Çeviren: Dilek Cenkçiler, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2008.

Mark Tessler, A History of Israeli-Palestinian Conflict, Indiana University Press, Indiana, 1994.

INTERNATIONAL JOURNAL OF EASTERN MEDITERRANEAN STUDIES
REFEREED JOURNAL
ISSN NO: 2980-2350
YEAR: 2, VOL: 2, ISSUE: 1

Martin Edelman, "The new Israeli Constitution," Middle Eastern Studies, Vol.36, No.2, April 2000.

[Michael](#) Oren, *Six Days of War*. Oxford University Press. (2002).

Mordehay Naor & Dan Giladi, Eretz İsrail beMeah HaAşerim (İsrail Savunma Bakanlığı Yayinevi: Tel Aviv, 1990.

Samuel Sager , "Pre-State Influences on Israel's Parliamentary System," Parliamentary Affairs, Vol.25, Issue 1, 1971.

Samuel Sager , "Pre-State Influences on Israel's Parliamentary System," Parliamentary Affairs, Vol.25, Issue 1, 1971.

Samuel Sager , "Pre-State Influences on Israel's Parliamentary System," Parliamentary Affairs, Vol.25, Issue 1, 1971.

Samuel Sager, "Pre-State Influences on Israel's Parliamentary System," Parliamentary Affairs, Vol.25, Issue 1, 1971.

Simha Flapan, The Birth of Israel: Myths and Realities, Pantheon Books, New York, 1987.

Tayfur M. Fatih, "Dış Politika", Der., Atila Eralp, Devlet ve Ötesi, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010.

William L. Cleveland, Modern Ortadoğu Tarihi, Agro Kitaplığı, İstanbul, 2008.